

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી, સુરત
બી.એડ્. અભ્યાસક્રમ જૂન ૨૦૧૫-૧૬ થી અમલ
(જૂન -૨૦૧૬ થી અમલમાં મુકાનાર પુનર્ગઠિત અભ્યાસક્રમ)

પ્રથમ વર્ષ

સેમેસ્ટર-૧

કોર્સ - ૧૦૧ બાળપણ અને બાળઉછેર - (Childhood and Growing up)

કોર્સ - ૧૦૨ સાંપ્રત ભારત અને શિક્ષણ - (Contemporary India and Education)

કોર્સ - ૧૦૦૨ સાંપ્રત ભારત અને નઈ તાલીમનું શિક્ષણ - (Contemporary India and Education in Nai Talim)

કોર્સ - ૧૦૩ અભ્યાસક્રમમાં ભાષા - (Language Across the Curriculum)

કોર્સ - ૧૦૪ વિદ્યા અને વિષયોની સમજ - (Understanding Disciplines and School Subjects)

કોર્સ - EPC-1 પાઠ વાચન અને ચિંતન - (Reading and Reflecting on Texts)

- ક્ષેત્રકાર્ય - (Field - Work)

નોંધ :- અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે અંગ્રજી વર્જનને અધિકૃત ગણવું.

B.Ed. First Year – Sem.1
Course - 101 બાળપણ અને બાળઉછેર

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. વૃદ્ધિ અને વિકાસના વિવિધ તબક્કાઓનો પરિચય મેળવે.
૨. બાળકના સામાજિકીકરણને અસર કરતા અને જવાબદાર પરિબળોની સમજ મેળવે.
૩. કુટુંબ, શાળા, પડોશ અને સમાજના મુખ્ય કેન્દ્રીકરણના સંદર્ભમાં વિવિધ સામાજિક અને રાજકીય વાસ્તવિકતાઓમાં વિવિધ પ્રકારે થતા બાળઉછેર વિશેની સમજ વિકસાવે.
૪. આંતર સાંસ્કૃતિક, મનોવિજ્ઞાન, સમાજશાસ્ત્ર અને નૃવંશશાસ્ત્રના સમન્વય દ્વારા બાળવિકાસ અંગેના સિદ્ધાંતો વિશે સમજ પ્રાપ્ત કરે.
૫. વિવિધ સામાજિક, આર્થિક, સાંસ્કૃતિક પરિસ્થિતિઓના પરિપ્રેક્ષ્યમાં તરૂણાવસ્થાની સમજ પ્રાપ્ત કરે.
૬. સંદર્ભિત જીવન અનુભવો મેળવે.
૭. માનવ વર્તન પર થતા શારીરિક ફેરફાર અને તેની અસરની સમજ મેળવે.
૮. લૈંગિક / જાતિગત (જેન્ડર) ભૂમિકા, ગરીબી, સમાજના વિવિધ વર્ગમાં થતા બાળઉછેર, તરૂણાવસ્થાની જીવંત વાસ્તવિકતા સમજવા માટે વિવિધ માધ્યમો દ્વારા માહિતી મેળવી વર્ગમાં રજૂ કરે.

એકમ:૧ શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને બાળ મનોવિજ્ઞાનની સમજ

- ૧.૧ શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન : અર્થ, સંકલ્પના અને સ્વરૂપ
- ૧.૨ બાળ મનોવિજ્ઞાન : અર્થ, સંકલ્પના અને સ્વરૂપ
- ૧.૩ શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને બાળ મનોવિજ્ઞાન : મહત્ત્વ અને કાર્યક્ષેત્ર
- ૧.૪ મનોવિજ્ઞાનની વિચારધારાઓ : વર્તનવાદી, સમગ્રતાવાદી

એકમ :૨ વૃદ્ધિ અને વિકાસ : સમજ અને અસર કરતા પરિબળો

- ૨.૧ વૃદ્ધિ અને વિકાસ : સંકલ્પના, તબક્કાઓ – ગર્ભાવસ્થા, શિશુ અવસ્થા, બાલ્યાવસ્થા, કિશોરવસ્થા અને તરૂણાવસ્થા, વૃદ્ધિ અને વિકાસ વચ્ચેનો તફાવત, વૃદ્ધિ અને વિકાસ પર વારસો અને વાતાવરણની અસર.
- ૨.૨ વૈયક્તિક ભિન્નતા : અર્થ, સંકલ્પના કાર્યક્ષેત્ર અને તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો.
- ૨.૩ બાળ વિકાસના વિવિધ તબક્કાઓને અસર કરતા પરિબળો : જાતિ, વર્ગ, લૈંગિકતા, સંસ્કૃતિ
- ૨.૪ બાળ વિકાસના વિવિધ તબક્કે વિચાર પ્રક્રિયા : તાર્કિક, સમસ્યાઉકેલ, સર્જનાત્મકતા અને ભાષા

એકમ : ૩ બાળકના સામાજિક વિકાસની સમજ

- ૩.૧ સામાજિકીકરણ : સંકલ્પના અને પ્રક્રિયા
- ૩.૨ બાળકના સામાજિકીકરણને અસર કરતા પરિબળો
- ૩.૩ સામાજિક પરિવર્તનની સમજ અને તેની બાળક પર અસર
- ૩.૪ પર્યાવરણ, પરિવાર અને શિક્ષણના આધારે કન્યાઓનો ઉછેર અને વિકાસ

એકમ : ૪ તરૂણાવસ્થા : સમજ અને માર્ગદર્શન

- ૪.૧ તરૂણાવસ્થા : અર્થ અને સંકલ્પના
- ૪.૨ તરૂણાવસ્થાની વિશેષતાઓ
- ૪.૩ તરૂણાવસ્થાની જરૂરિયાતો
- ૪.૪ તરૂણાવસ્થાની સમસ્યાઓ અને તેના ઉપાયો.

પ્રાયોગિક કાર્ય

૧. વર્ગ શિક્ષણ/ બાળકના ઘડતરમાં મનોવિજ્ઞાનનો વિનિયોગ.
૨. બાળકોના વિકાસ તરેહનો અભ્યાસ.
૩. શિક્ષકો દ્વારા બાળ વિજ્ઞાનના જ્ઞાનનો વિનિયોગ.
૪. શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને બાળ મનોવિજ્ઞાનનો વ્યાવહારિક ઉપયોગ.
૫. બાળકોની સર્જનાત્મકતાનો અભ્યાસ.
૬. બાળકોના વૃદ્ધિ અને વિકાસના સંદર્ભમાં વિશિષ્ટ જાણકારી મેળવવા બાળકોના ડૉક્ટર અથવા ચિલ્ડ્રન હોસ્પિટલની મુલાકાત.
૭. વૃદ્ધિ અને વિકાસના સંદર્ભમાં વિશિષ્ટ બાળકોની શાળાઓની મુલાકાત અને અભ્યાસ.
૮. વર્તનવાદી વિચારધારા અને માનવતાવાદી વિચારધારાનો અભ્યાસ.
૯. શાળાના કોઈ એક વર્ગના વિદ્યાર્થીઓના વૃદ્ધિ અને વિકાસનો અભ્યાસ.
૧૦. વર્ગના અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની વૈયક્તિક ભિન્નતાનો અભ્યાસ.
૧૧. વર્ગના વિદ્યાર્થીઓની અભિરૂચિ /અભિયોગ્યતા/વ્યક્તિત્વ/બુદ્ધિનું માપન.
૧૨. બાળકોની વૈયક્તિક ભિન્નતા સંદર્ભે શિક્ષકની વિશિષ્ટ ભૂમિકા.
૧૩. બાળકોમાં જોવા મળતા વ્યક્તિગત તફાવતોનો અભ્યાસ.
૧૪. ઊંચી શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ધરાવતાં બાળકોની લક્ષ્યની સભાનતાનો અભ્યાસ.
૧૫. વિવિધ સામાજિક પરિવર્તનોની બાળકો પર અસર.
૧૬. બાળકનો તેના સમાજ સાથેના આંતર સંબંધનો અભ્યાસ (ભાષા, રમતો, ચારિત્ર્ય અનુકુલન, માનસિક સ્વાસ્થ્ય)
૧૭. તરૂણાવસ્થાની સમસ્યાઓનો અભ્યાસ.
૧૮. ગર્ભાવસ્થાથી તરૂણાવસ્થા સુધીની વિવિધ અવસ્થાઓનું નાટ્ય રૂપાંતર.
૧૯. ગીજુભાઈ બધેકા રચિત દિવાસ્વપ્ન પુસ્તકનો અભ્યાસ.
૨૦. તોતો ચાન પુસ્તકનો અભ્યાસ.

ક્ષેત્રકાર્ય

૧. વિશિષ્ટ બાળકો માટેની સંસ્થાની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૨. શિશુસંભાળ અને ઉછેર કરતાં નંદઘર (આંગણવાડી)ની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૩. શૈક્ષણિક અને વ્યાવસાયિક સલાહ અને માર્ગદર્શન આપતા કેન્દ્રની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૪. શહેરના સ્લમ વિસ્તારના તરૂણોના જૂથનો અભ્યાસ / લાક્ષણિકતા / સમસ્યાઓનો અભ્યાસ અને તેના સંભવિત ઉકેલ
૫. શહેરી અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના તરૂણોની આર્થિક / સામાજિક / શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિ / લક્ષણોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ.
૬. કોઈ એક મનોવિજ્ઞાનની પ્રયોગશાળાનો અભ્યાસ / મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૭. કોઈ એક ધોરણના બાળકો માટે મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીની અજમાયશ
૮. ઊંચી આર્થિક સ્થિતિનાં તરૂણો અને મધ્યમ આર્થિક સ્થિતિ તરૂણોનાં જૂથમાં જોવા મળતી લાક્ષણિકતાઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ
૯. વિશિષ્ટ બાળકોને તાલીમ આપતી સંસ્થાના કર્મચારીઓનો અભ્યાસ
૧૦. બાળકોના સામાજિકીકરણને અસર કરતાં પરિબળ તરીકે શિક્ષણનો અભ્યાસ
૧૧. કન્યાઓના ઉછેર અને વિકાસ પર કુટુંબની અસરનો અભ્યાસ
૧૨. વિવિધ શાળાઓમાં તરૂણોને સલાહ અને માર્ગદર્શન માટેની વ્યવસ્થા / સુવિધાનો અભ્યાસ
૧૩. કિશોરગૃહ (જુવેનાઈલ હોમ)ની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન
૧૪. તરૂણો દ્વારા થતા મોબાઈલ અને ઈન્ટરનેટના ઉપયોગનો અભ્યાસ

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

References :

- Aggarwal, J. C. (2001). Principles, Methods and Techniques of Teaching. Vikas Publishing House Pvt. Ltd. 2nd Edition, ISBN : 978 - 81259-1056-5.
- Aggarwal, J. C. Teacher and Education in Developing Society (Fourth Ed.) Vikas Publishing House Pvt Ltd., New Delhi.
- Aggarwal, J. C. (2004). Essential of Educational Psychology. Vikas publishing House Pvt Ltd, New Delhi.
- Bhatia & Bhatia (2006). A Textbook of Educational Psychology, Doaba House, Delhi
- Bhatnagar, S. & Saxena A. (2004). Advanced Educational Psychology. Third Edition Surya Publications, Meerut.
- Kundu, C. L. & Tutoo, D. N. (2011), Educational Psychology. Sterling Publishers Private Limited, New Delhi.
- Kuppuswamy, B. (2010) Advanced Educational Psychology. Sterling Publishers Private Limited, New Delhi.
- Mangal, S. K. Advanced Educational Psychology, Second Edition, Prentice Hall of India Private Limited, New Delhi..

હેતુઓ :

પ્રશિક્ષણાર્થીઓને.....

૧. ભારતીય સમાજ અને તેના પ્રવાહોનું પૃથક્કરણ કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા.
૨. સામાજિક વિવિધતામાં એકતા લાવવા સક્ષમ બનાવવા.
૩. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણનીતિથી અવગત કરવા.
૪. સાંપ્રત શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિથી વાકેફ કરવા.

એકમ : ૧ સામાજિક વૈવિધ્યમાં એકતા.

- ૧.૧ એકતાનો અર્થ અને સંકલ્પના
- ૧.૨ ભાષા, ધર્મ અને જનજાતિ (Tribe) ની રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ અભ્યાસ
- ૧.૩ વૈવિધ્યસભર સમાજમાં સમૂહ જીવનનો અર્થ, લક્ષણો અને રચના માટેના તબક્કાઓ.
- ૧.૪ વૈવિધ્યમાં એકતા માટે શાંતિ અને ન્યાયનું મહત્ત્વ .

એકમ : ૨ ભારતીય બંધારણમાં સમાવિષ્ટ મૂલ્યો

- ૨.૧ બંધારણના આમુખનો અભ્યાસ – બંધારણમાંના મૂલ્યો : સ્વતંત્રતા, સમાનતા, બંધુતા અને ન્યાયનો અભ્યાસ
- ૨.૨ બંધારણ અનુસાર નાગરિકોના મૂળભૂત હકો અને ફરજો
- ૨.૩ બંધારણમાં રાજ્ય (State) ની નીતિ ઘડતર માટે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ
- ૨.૪ શિક્ષણના લોકશાહીકરણની સ્થાપનાના અવરોધક પરિબલો : અસમાનતા, ભેદભાવ અને વંચિતતાનો અભ્યાસ (બંધારણજનિત મૂલ્યોના સંદર્ભે) અને તે દૂર કરવામાં શિક્ષકની ભૂમિકા

એકમ : ૩ ભારતમાં જાહેર શિક્ષણ માટેનું નીતિ ઘડતર

- ૩.૧ સરકારની શિક્ષણનીતિઓના ઘડતર પર અસર કરતા પરિબલો (સર્વ શિક્ષા અભિયાન અને શિક્ષણ અધિકાર ધારાના સંદર્ભે)
- ૩.૨ બાળકોના શાળા ત્યાગ અને શાળા વંચિતતાના કારણો, તે દૂર કરવાના સોપાનો અને તેમાં શિક્ષકની ભૂમિકા
- ૩.૩ સમાજની ભાગીદારી સહિતના શ્રમ અને શિક્ષણ વચ્ચેના સંબંધો. (નઈ તાલીમના સિદ્ધાંતોને માર્ગદર્શક તરીકે લેવા)
- ૩.૪ સ્વતંત્ર ભારતમાં આધુનિક શિક્ષણના પ્રસારમાં વિવિધ સામાજિક સંસ્થાઓનો ફાળો. સ્વતંત્ર ભારતમાં મહિલાઓ, દલિતો અને જનજાતિઓના શિક્ષણ માટેના પ્રયત્નોનો અભ્યાસ

એકમ : ૪ નીતિ ઘડતર અને સાંપ્રત પ્રવાહો

- ૪.૧ ત્રિભાષી યોજનાનું મૂલ્યાંકન અને તે માટેની બંધારણીય જોગવાઈઓ
- ૪.૨ ઈ.સ.૧૯૮૬ ની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિનો અને ત્યારબાદ વખતો વખત થયેલા સુધારા સહિતનો અભ્યાસ
- ૪.૩ મધ્યાહન ભોજન યોજનાનું પોષક આહાર, ભેદભાવ નાબૂદી અને બાળમજૂરી નાબૂદી સંદર્ભે મૂલ્યાંકન (સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાના આધારે)
- ૪.૪ શિક્ષણમાં પ્રવેશલ વૈશ્વિકરણ, ખાનગીકરણ અને વર્ગ વિભાજનનું મૂલ્યાંકન અને તે સંદર્ભે એના ઉપાય તરીકે શિક્ષણ અધિકાર ધારામાં સમાવિષ્ટ ગરીબો માટે રૂપ ટકા અનામતનું મૂલ્યાંકન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. વૈવિધ્યમાં એકતાની સંકલ્પના પર ચર્ચા
૨. અનુસૂચિત જાતિ/જનજાતિના વિદ્યાર્થીઓને મળતી સહાયનું મૂલ્યાંકન
૩. શાળામાં મધ્યાહન ભોજન યોજના ચાલુ રાખવી કે બંધ કરવી? ચર્ચા
૪. ખાનગી શાળામાં ૨૫% અનામત માટે સૂચનો પ્રાપ્ત કરવા
૫. કોઈ પણ ત્રણ કન્યા શાળાના સંચાલક મંડળ સાથે મુલાકાત લઈ આ શાળાના સંચાલનમાં અનુભવવી પડતી મુશ્કેલીનો અભ્યાસ કરવો
૬. કોઈ એક વિસ્તારમાં ફાટી નીકળેલ તોફાન તેની સામાજિક, આર્થિક પ્રગતિ પર થયેલ અસરનો અભ્યાસ કરવો
૭. શિક્ષણમાં ખાનગીકરણ હોવું જોઈએ કે નહીં? ચર્ચા
૮. કોઈ એક ધર્મમાં જોવા મળતી રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક રીતે અભ્યાસ કરવો
૯. સર્વશિક્ષા અભિયાનની જોગવાઈઓ કેટલે અંશે સાર્થક થયેલી જોવા મળે છે તેના પર અભ્યાસ કરવો
૧૦. ભાષાની રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિકોણથી અભ્યાસ કરવો
૧૧. દેશમાં વાણી સ્વાતંત્ર્યના દુરપયોગથી ઊભી થતી અસહિષ્ણુતા, ચર્ચા
૧૨. સરકાર દ્વારા લઘુમતી કોમને મળતી સહાય અંગે અભ્યાસ
૧૩. ઉત્તરપ્રદેશ, બિહાર જેવા રાજ્યો કે જેના લોકોની માતૃભાષા હિન્દી છે ત્યાં અંગ્રેજી ઉપરાંત ત્રીજી ભાષા કઈ પસંદ કરાય છે તે અંગેની માહિતી મેળવવી

ક્ષેત્રકાર્ય :

૧. કોઈ ગામના જનજાતિ સમાજના ઓછામાં ઓછા બે આગેવાનો અને પાંચ કુટુંબોની મુલાકાત લઈ સમાજમાં જોવા મળતી રૂઢિઓ અભ્યાસ.
૨. કોઈ એક વિસ્તારના દસ કુટુંબોની મુલાકાત લઈ એમની સાથે વાતચીત કરીને ભાષામાં જોવા મળતી રૂઢિઓ તારવવી.
૩. કોઈ એક ધર્મના ઓછામાં ઓછામાં ઓછા બે આગેવાનોને પસંદ કરી એમની સાથે ધર્મની રૂઢિઓ અંગે વાતો કરી તેમને સમજવી.
૪. કોઈ ત્રણ શાળાની મુલાકાત લઈ તેમાંથી ઊંઠી જતા બાળકોના કુટુંબોની મુલાકાત લઈ ઊંઠી જવા પાછળના કારણોની જાણકારી મેળવવી.
૫. કોઈ ત્રણ શાળાની મુલાકાત લઈ તેમાં ધો-૯ માં નાપાસ થતા વિદ્યાર્થીઓનો અભ્યાસ કરવો.
૬. કોઈ પણ બે ઉત્તર બુનિયાદી શાળામાં ચાલતી પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કરવો.
૭. ગ્રામ્ય તથા શહેરી વિસ્તારમાં કોઈ પણ બે મહિલા વિદ્યાલયનો ઈતિહાસ અને કામગીરી જાણવા.
૮. તમારા વિસ્તારમાં આવેલ ધો.૫ થી ૮ ની શાળામાં શિક્ષણ અધિકાર ધારા અન્વયે કુલ પ્રવેશના ૨૫% ગરીબ વર્ગના બાળકો માટે અનામતનો તેમજ પરીક્ષા વગર ઉત્તીર્ણ કરવાની જોગવાઈની અસરનો અભ્યાસ.
૯. કોઈ પણ શાળામાં ચાલતા મધ્યાહન ભોજન કાર્યક્રમનો અભ્યાસ કરવો.
૧૦. તમારા વિસ્તારમાં આવેલ ત્રણ અનુદાનિત શાળા અને બિનઅનુદાનિત શાળામાં જોવા મળતી ભૌતિક સુવિધાઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો.
૧૧. કોઈ એક વિસ્તારના વિવિધ ધર્મો/ભાષા, બોલીઓ વચ્ચેની સંવાદિતતાનો અભ્યાસ.
૧૨. કોઈ એક શાળા પસંદ કરી તેમાં અનુસૂચિત જાતિ/જનજાતિ વિદ્યાર્થીઓને કઈ કઈ સુવિધા મળે છે તેનો અભ્યાસ કરવો.
૧૩. યુનિ. સાથે. સંલગ્ન પાંચ કોલેજને RUSSA અંતર્ગત મળતી સહાયનો અભ્યાસ કરવો.
૧૪. કોઈ એક વિસ્તારની મુલાકાત લઈ તે વિસ્તારમાં શાળાઓમાં દાખલ જ થયા નહીં હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓનો અભ્યાસ કરવો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્રકાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો

1. NCERT Report 2006a, 2006b, 2006c, 2006d.
2. Ilaih, 1996, letter to a teacher, 1970
3. constitution, preamble, fundamental Rights and Duties of citizen and the directive principles of state policies.
4. Govinda (2011) Inequality Discrimination.
5. DE Khera, Samson and shivakumar (2011) – The PROBETEAM,199
6. GOI (2009) – Right to Edu. માટે
7. Raina (2011) Right to Edu. માટે
8. R.Govinda and josephne (2004)
9. Hindustani Jalimi sangh (1938)
10. Sykesh (1987) - Nayee Talmme માટે
11. Chakravati (1998) Women dalits and tribe માટે
12. Scrace (2002) Language policy માટે
13. National policy on Education 1986
14. Review of national policy on education 1986 Govt. of India 1992
15. <http://www.right to food campaign> (સુપ્રિમ કોર્ટ જજમેન્ટ)
16. Hill Roskam (2009) Privatization, Globalization માટે જોવું.
17. RTE Act (2009)

B.Ed. First Year – Sem.1
Course – 1002 સાંપ્રત ભારત અને નઈ તાલીમનું શિક્ષણ

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓને.....

૧. ગાંધીજીની નઈ તાલીમ શિક્ષણ પદ્ધતિથી અવગત કરવા.
૨. ભારતીય સમાજ અને તેના પ્રવાહોનું પૃથકકરણ કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા.
૩. સામાજિક વિવિધતામાં એકતા લાવવા સક્ષમ બનાવવા.
૪. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિથી અવગત કરવા.
૫. સાંપ્રત શૈક્ષણિક પરિસ્થિતિથી વાકેફ કરવા.

એકમ : ૧ નઈ તાલીમનું શિક્ષણ

- ૧.૧ નઈ તાલીમ – ઉદ્ભવ, હેતુઓ અને ઉદ્દેશો, વિશિષ્ટતાઓ
- ૧.૨ નઈ તાલીમ શિક્ષણનાં સિદ્ધાંતો અને મૂળભૂત તત્ત્વો
- ૧.૩ નઈ તાલીમનાં પ્રશ્નો અને નિરાકરણો
- ૧.૪ આદિવાસી વર્ગનાં બાળકોનું શિક્ષણ – સમસ્યા અને ઉપાયો

એકમ : ૨ સામાજિક વૈવિધ્યમાં એકતા

- ૨.૧ એકતાનો અર્થ અને સંકલ્પના
- ૨.૨ ભાષા, ધર્મ અને જનજાતિ (Tribe) ની રૂઢિઓનો વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ અભ્યાસ
- ૨.૩ વૈવિધ્યસભર સમાજમાં સમૂહ જીવનનો અર્થ લક્ષણો અને રચના માટેના તબક્કાઓ
- ૨.૪ વૈવિધ્યમાં એકતા માટે શાંતિ અને ન્યાયનું મહત્ત્વ

એકમ : ૩ ભારતીય બંધારણમાંના સમાવિષ્ટ મૂલ્યો

- ૩.૧ બંધારણના આમુખનો અભ્યાસ – બંધારણમાંના મૂલ્યો : સ્વતંત્રતા, સમાનતા, બંધુતા અને ન્યાયનો અભ્યાસ
- ૩.૨ બંધારણ અનુસાર નાગરિકોના મૂળભૂત હકકો અને ફરજો
- ૩.૩ બંધારણમાં રાજ્ય (State) ની નીતિ ઘડતર માટે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ
- ૩.૪ શિક્ષણના લોકશાહી કરણની સ્થાપનાના અવરોધ પરિબળો : અસમાનતા, ભેદભાવ અને વંચિતતાનો અભ્યાસ (બંધારણ જનિત મૂલ્યોના સંદર્ભે) અને તે દૂર કરવામાં શિક્ષણની ભૂમિકા.

એકમ : ૪ નીતિ ઘડતર અને સાંપ્રત પ્રવાહો

- ૪.૧ શિક્ષણમાં ત્રિભાષી યોજનાનું મૂલ્યાંકન અને તે માટેની બંધારણીય જોગવાઈઓ
- ૪.૨ ૧૯૮૬ અને ત્યારબાદ વખતો વખત થયેલા સુધારા સહિતની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિનો અભ્યાસ
- ૪.૩ મધ્યાહન ભોજન યોજનાનું પોષક આહાર, ભેદભાવ નાબૂદી અને બાળમજૂરી નાબૂદી સંદર્ભે મૂલ્યાંકન (સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાના આધારે)
- ૪.૪ શિક્ષણમાં પ્રવેશલ વૈશ્વિકરણ, ખાનગીકરણ અને વર્ગ વિભાજનનું મૂલ્યાંકન અને તે સંદર્ભે એના ઉપાય તરીકે શિક્ષણ અધિકાર ધારામાં સમાવિષ્ટ ગરીબો માટે ૨૫ ટકા અનામતનું મૂલ્યાંકન

પ્રાયોગિક કાર્ય :

૧. સામાજિક વૈવિધ્યમાં એકતાની સંકલ્પના પર જૂથચર્ચા કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૨. કોઈપણ ધર્મની રૂઢિઓનું વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ સર્વેક્ષણ (કોઈપણ પાંચ)
૩. વંચિત જૂથો કે મહિલાઓ, જનજાતિઓ અથવા દલિતોના કોઈપણ પાંચ શાળાઓમાં ધો. ૧૨ સુધી છેલ્લા પાંચ વર્ષ દરમ્યાન કરેલ અભ્યાસ અને ઉત્તીર્ણ થયાની માહિતીનું વિશ્લેષણ.

૪. વિવિધ ધર્મવાળી શેરીઓ કે ગામમાં જીવાતા સમૂહ જીવનને સમજાવતો નાનો પ્રકલ્પ.
૫. શિક્ષણ માટે મળતી સહાયનો કોઈ એક વિસ્તારમાં વંચિતોએ મેળવેલ લાભનો અભ્યાસ.
૬. છેલ્લા વીસ વર્ષમાં કોઈ એક વિસ્તારમાં ઉદભવેલ અશાંતિના કારણો અને એ દૂર કરી રીતે કરવામાં આવી તેનો અભ્યાસ
૭. કોઈ પાંચ શાળામાં છેલ્લા બે વર્ષમાં શિક્ષણના અધિકાર ધારા હેઠળ વંચિતોને અપાયેલા પ્રવેશોનો અભ્યાસ
૮. કોઈપણ બુનિયાદી અથવા ઉત્તર બુનિયાદી શાળામાં અમલી નઈ તાલીમની અસરકારકતાનો અભ્યાસ
૯. ત્રિભાષી યોજનાની અસરકારકતાનો અભ્યાસ પર જૂથચર્ચા અને અહેવાલ લેખન.
૧૦. કોઈપણ ત્રણ શાળામાં ચાલતી મધ્યાહન ભોજન ઉપરાંત અન્ય યોજનાનું સર્વેક્ષણ /પ્રકલ્પ / મૂલ્યાંકન
૧૧. 'સર્વ શિક્ષા અભિયાન'ની જોગવાઈઓ અને તેનો વાસ્તવિક અમલ.
૧૨. શિક્ષણના ખાનગીકરણ પર જૂથચર્ચા અને અહેવાલ લેખન
૧૩. શિક્ષણમાં ખાનગીકરણને પરિણામે થતા વર્ગ વિભાજન પર વિવાદસભા
૧૪. મહેલાઓ, વંચિતો અને દલિતોના ઉત્કર્ષ માટેની યોજનાઓ અને અમલીકરણ બાબતે જવાબદાર અધિકારીઓ સાથે સંવાદ અને અહેવાલ તૈયાર કરવો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ પુસ્તકો

૧. NCERT Report 2006a, 2006b, 2006c, 2006d.
૨. Iliah, 1996, letter to a teacher, 1970
૩. Constitution, preamble, fundamental Rights and Duties of citizen and the directive principles of state polices
૪. Govinda (2011) Inequality Discrimination
૫. De Khera, Samson and Shivkumar (2011) – The PROBETEAM,199
૬. GOI (2009) Right to Edu. માટે
૭. Raina (2011) Right to Edu. માટે
૮. R.Govinda and josephne (2004)
૯. Hindustani Jalimi Sangh (1938)
૧૦. Sykesh (1987) – Nayee Talmme માટે
૧૧. Chakravati (1988) Women dalits and tribe માટે
૧૨. Scrace (2002) language policy માટે
૧૩. National policy on Education 1986
૧૪. Review of national policy on education 1986 Govt of India 1992
૧૫. <http://www.right to food campaign in> (સુપ્રિમ કોર્ટ જજમેન્ટ)
૧૬. Hill and Rosskam (2009) Privatization, Globalizatrion માટે જોવું.
૧૭. RTE Act (2009)
૧૮. બુનિયાદી શિક્ષણ, ડૉ.અંજનીબહેન મહેતા, ગૂર્જર પ્રકાશન, અમદાવાદ
૧૯. વિકાસમાન ભારતીય સમાજ અને નઈ તાલીમ, ડૉ.રવીન્દ્રભાઈ અંધારિયા, નીરવ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૨૦. સમૂહજીવનનો આચાર, બબલભાઈ મહેતા, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.
૨૧. શાશ્વત શાંતિ પગેરુંક બુનિયાદી શિક્ષણ, અરૂણકુમાર દવે, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.
૨૨. નઈ તાલીમ ગાંધીજીનાં પરિપ્રેક્ષ્યમાં, ડૉ.જયેશકુમાર ડી.પટેલ, અમોલ પ્રકાશન
૨૩. ભારતમાં શિક્ષણ પ્રણાલીનો વિકાસ અને આંકડાશાસ્ત્ર, ડૉ.જયેશકુમાર ડી.પટેલ, અમોલ પ્રકાશન

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

૧. ભાષાનો અર્થ, સંકલ્પના અને તેની આવશ્યકતા વિશે જાણે.
૨. ભાષા અને બોલી વચ્ચેનો તફાવત જાણે.
૩. ઉચ્ચારણ સ્થાન અને ઉચ્ચારણ સંદર્ભે વર્ણપટની સમજ કેળવે.
૪. ભાષાના વિવિધ સ્વરૂપો વિશે જાણે.
૫. મૌખિક અને લેખિત અભિવ્યક્તિ વિકસાવે.
૬. પ્રત્યાયનની સંકલ્પના સમજે.
૭. પ્રત્યાયન કૌશલ્યો વિકસાવે.
૮. પ્રત્યાયનના માધ્યમો વિશે જાણે તથા સારા પ્રત્યાયનની લાક્ષણિકતાઓ અને તેનું મહત્ત્વ જાણે.
૯. ભાષા અને સંસ્કૃતિ વચ્ચેનો સંબંધ સમજે.
૧૦. સંસ્કૃતિના સંરક્ષણ અને સંવર્ધન માટેનું સબળ માધ્યમ ભાષા છે તે જાણે.

એકમ ૧ : ભાષા અને ભાષાનું સ્વરૂપ

- ૧.૧ ભાષા : અર્થ, મહત્ત્વ
- ૧.૨ ભાષા અને બોલી : તફાવત, પ્રાદેશિક ઉચ્ચારણની અસરો અને તેને નાબૂદ કરવાના ઉપાયો
- ૧.૩ ઉચ્ચારણ સ્થાન, ઉચ્ચારણ અંગો અને ઉચ્ચારણ સંદર્ભે વર્ણપટની સમજ. શ્રાવ્ય, દૃશ્ય અને સ્પર્શ સ્વરૂપો
- ૧.૪ અભિવ્યક્તિ : લેખન, વાચન, કથન

એકમ ૨ : માતૃભાષા, પ્રત્યાયન અને ભાષા – સંસ્કૃતિ

- ૨.૧ માતૃભાષા : અર્થ, મહત્ત્વ શિક્ષણ દ્વારા માતૃભાષાનો ઉચિત ઉપયોગ અને સુધારાત્મક કાર્ય
- ૨.૨ પ્રત્યાયનની સંકલ્પના, પ્રત્યાયનમાં ભાષાની ભૂમિકા, પ્રત્યાયન એક પ્રક્રિયા તરીકે, પ્રત્યાયનના માધ્યમો, સારા પ્રત્યાયનના લક્ષણો અને મહત્ત્વ
- ૨.૩ ભાષાકીય લક્ષણો, મહત્ત્વ
- ૨.૪ ભાષા સંસ્કૃતિ : સંરક્ષણ અને સંવર્ધનનું સબળ માધ્યમ

સૂચિત પ્રવૃત્તિઓ / પાયોગિક કાર્ય

૧. ભાષાના મહત્ત્વ વિશે જૂથ ચર્ચા યોજવી.
૨. ઉચ્ચારણ માટે ભાષાની રમતો યોજવી.
૩. સર્જનાત્મક લેખનની પ્રવૃત્તિઓ યોજવી.
૪. કથન કૌશલ્યની પ્રવૃત્તિઓ યોજવી.
૫. પ્રત્યાયન દરમ્યાન અનુભવોનો અહેવાલ તૈયાર કરવો.
૬. વિવિધ ભાષાઓનો પરિચય શ્રવણ અનુભવ દ્વારા કરાવવો.
૭. સાંસ્કૃતિક અભિવ્યક્તિ માટે ગ્રામ વિસ્તારમાં રેલી યોજી વિવિધ ભાષાનો પ્રયોગ નાટ્ય દ્વારા યોજવો.
૮. માતૃભાષા દિનની ઉજવણી કરવી.
૯. ઉચ્ચાર દોષો માટે નિદાનાત્મક – ઉપચારાત્મક કાર્ય કરવું.

નોંધ :

1. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ સાહિત્ય

1. Braner, J.S. (1975), Language as an Instrument of Thought. In Davies, Alam (ed) Problems of language and leaving condone Heinemann.
2. Conson, D. (1970), Language Across the curriculum (LAC) In corson Devid, (ed) Language Policy Across the curriculum Vlevendon Multilingual Matters,71-140.
3. Cummins J. (1979) Linguistic Interdependence and the Educational development of bilingual children Review of Educational Research 49, 222-251
4. Halliday, M.A.K. Hasan R.(1989) Uanaaqe Context and Text As peots of language in a social semiotic perspective D.A.(2002) Techniques of Teaching English–Harsh Prakashan, Ahmedabad.
5. મોતીભાઈ મ.પટેલ અને અન્ય (૨૦૦૨) ગુજરાતી વિષયવસ્તુનું અધ્યયન.(બી.એસ.શાહ પ્રકાશન, અમદાવાદ)
6. તેજસ (૨૦૨) ગુજરાતી શિક્ષણ પદ્ધતિ, અધ્યયન સંપૂટ, ધવલ પ્રકાશન

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓ.....

1. વિવિધ વિષયોનો અર્થ, સ્વરૂપ અને ભૂમિકા અંગે માહિતગાર થાય.
2. વિવિધ વ્યવસાયલક્ષી વિષયોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે.
3. વિવિધ વિષયોના અધ્યાપનના હેતુઓથી માહિતગાર થાય.
4. અધ્યાપનના વિવિધ અભિગમો વિશે જાણકારી પ્રાપ્ત કરે.
5. વિવિધ વિષયોના પારસ્પરિક અનુબંધ વિશે માહિતી મેળવે.
6. અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યક્રમ વચ્ચેના સંબંધ વિશે માહિતી મેળવે.
7. શાળા અભ્યાસક્રમનાં ઉત્પાદકીય વિષયોના સમાવેશ તથા તેની જરૂરિયાત અંગે માહિતી મેળવે.
8. શાલેય વિષયોના અધ્યયન – અધ્યાપન પ્રક્રિયાની સમસ્યાઓ અને તેના ઉપાયો વિશે જાણે.
9. શાલેય વિષય અધ્યાપનને રસમય બનાવવાના પગલા વિશે જાણે.
10. શાળામાં શીખવાતા બધા જ વિષયોથી માહિતગાર થાય.

એકમ ૧ શાળાકીય વિષયોનો વિવિધલક્ષી ખ્યાલ

- 1.1 વિવિધ વિષયો : સંકલ્પના, પરિભાષા અને સ્વરૂપ
- 1.2 વિવિધ વિષયોની ઉપયોગિતા
- 1.3 વિષય અધ્યાપનના હેતુઓ
- 1.4 અનુબંધ
  - વિવિધ ભાષાઓનો પરસ્પર અનુબંધ
  - ગણિત અને વિજ્ઞાનનો પરસ્પર અનુબંધ
  - અર્થશાસ્ત્ર અને સામાજિક વિજ્ઞાનનો અનુબંધ

એકમ ૨ અભ્યાસક્રમના પરિપ્રેક્ષ્યો

- 2.1 અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યક્રમની વ્યાખ્યા, સંકલ્પના, તફાવત
- 2.2 અભ્યાસક્રમ રચનાના સિદ્ધાંતો
- 2.3 શાળા અભ્યાસક્રમમાં ઉત્પાદકીય વિષયોનો સમાવેશ અને તેની જરૂરિયાત (બાગાયત, પશુપાલન, પ્રવાસન અને હોટલ મેનેજમેન્ટ)
- 2.4 વિવિધ વિષયોના અધ્યયન અધ્યાપનમાં નડતી સમસ્યાઓ અને તેને નિવારવાના ઉપાયો

નોંધ :

1. સમગ્ર અભ્યાસક્રમ ઉચ્ચત્તર પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચત્તર માધ્યમિક શાળા કક્ષાને ધ્યાનમાં રાખીને ગણવો.
2. સમગ્ર અભ્યાસક્રમ ભાષાઓ, ગણિત, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી તથા સામાજિક વિજ્ઞાન અને અર્થશાસ્ત્ર / નામાના મૂળતત્વો વિષય સંદર્ભે ગણવો.

પ્રાયોગિક કાર્ય:

1. શાળા કક્ષાએ શીખવાતા વિવિધ વિષયોના પાઠ્યક્રમનો સમીક્ષાત્મક અભ્યાસ.
2. ભાષા શિક્ષણ સંદર્ભે સાહિત્યિક કૃતિઓનો વિવેચનાત્મક અભ્યાસ.
3. કવિ, લેખક, વૈજ્ઞાનિક, અર્થશાસ્ત્રી, સમાજશાસ્ત્રીનો વ્યક્તિ અભ્યાસ અને એમની કૃતિઓનો અભ્યાસ.
4. વિષય નિષ્ણાંત વ્યક્તિઓની મુલાકાત અને અહેવાલ લેખન.
5. વ્યક્તિ / સંસ્થાની મુલાકાત.
6. શાળા કક્ષાએ શીખવાતા વિષયો પ્રત્યે તાલીમાર્થીઓના વલણોનો અભ્યાસ

૭. ભાષા શિક્ષણ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીઓમાં જોવા મળતા દોષો, તેના કારણો, ઉપાયો અને નિદાનાત્મક કાર્ય.
૮. વિજ્ઞાન ટેકનોલોજી વિષયમાં રોજિંદા વ્યવહાર સંબંધી પ્રાયોગિક કાર્યો.
૯. ભાષા પ્રયોગશાળામાં તાલીમાર્થીઓના ઉચ્ચારશુદ્ધિ માટેના પ્રયોગો.
૧૦. ગણિત પ્રયોગશાળાનો વ્યક્તિઅભ્યાસ
૧૧. ગાણિતિક કોયડા, વિજ્ઞાનના પ્રયોગો, શૈક્ષણિક સાધન સંરચના અને તેની અસરકારકતા, કાવ્યનો રસાસ્વાદ, અર્થવિસ્તાર અને પુસ્તક સમીક્ષા.
૧૨. રાજ્યકક્ષાએ શીખવાતા વિવિધ પાઠ્યક્રમનો અભ્યાસ.
૧૩. વિવિધ સાહિત્ય કૃતિઓની સમીક્ષા.
૧૪. કવિ/લેખક/વૈજ્ઞાનિક/ અર્થશાસ્ત્રી/ગણિતશાસ્ત્રી/સમાજશાસ્ત્રીઓનો વ્યક્તિ અભ્યાસ.
૧૫. સંદર્ભ પુસ્તકોનું વાંચન / ચર્ચા ગોષ્ઠી.
૧૬. વિષય નિષ્ણાત વ્યક્તિઓનું વ્યાખ્યાન અને તેનું અહેવાલ લેખન.
૧૭. વિવિધ વિષયોની ઉપયોગિતા સંદર્ભે જૂથ ચર્ચા.
૧૮. વિવિધ વિષયોમાં આધુનિક / નવીન પદ્ધતિ દ્વારા શિક્ષણકાર્ય.
૧૯. પુસ્તક વાંચન / પુસ્તક સમીક્ષા
૨૦. વિવિધ વિષયો સંદર્ભે ડિબેટ / પેનલ ચર્ચા / સેમિનાર
૨૧. વિવિધ વિષયોના સંદર્ભમાં સમસ્યા નિવારણ સૂચિ તૈયાર કરી ઉપાયોની યાદી.

ક્ષેત્રકાર્ય

૧. વ્યક્તિ / સંસ્થાની મુલાકાત.
૨. શાળામાં શીખવાતા વિવિધ વિષયો અને શિક્ષક વિદ્યાર્થીના અભિપ્રાયો / વલણોની ચકાસણી.
૩. ભાષા શિક્ષણ સંદર્ભે વિદ્યાર્થીમાં જોવા મળતા દોષો, કારણો અને ઉપાયો.
૪. વિવિધ વિષયો સંદર્ભે નડતી સમસ્યાના સંદર્ભમાં ક્રિયાત્મક સંશોધનો.
૫. ઉચ્ચાર શુદ્ધિ માટેનો પ્રયોગાત્મક અભ્યાસ
૬. પુસ્તક મેળો / વિજ્ઞાન મેળાની મુલાકાત.
૭. ભાષા શિબિરમાં સહભાગિતા.
૮. વિવિધ વિષયોમાં થતા પ્રદર્શનમાં સહભાગિતા / આયોજન.
૯. પશુપાલન / બાગાયત / પ્રવાસન / હોટલ મેનેજમેન્ટ સાથે સંકળાયેલી સંસ્થાની મુલાકાત
૧૦. ગણિત સ્પાર્ક અને કોયડાઓ.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

સંદર્ભ સૂચિ

1. Studying School Subject A guide by Ivo & F.Goodson.
2. Curriculum and Instruction E.S.331 – IGNOU study book.
3. પાઠ્ય ચર્ચા અને અનુદેશ (હિન્દીમાં પુસ્તક) ES 331 IGNOU study book.
4. Curriculum and Instruction IGNOU study book.
5. School Subject and Academic Disciplines A. wood, K.Wire (Eds).
6. Course 104 – વિદ્યા અને વિષયોની સમજ, વારિષેણ પ્રકાશન, અમદાવાદ.(New Edition).

B.Ed. First Year – Sem.1
Course – EPC-1 પાઠનું વાંચન અને ચિંતન

હેતુઓ:

પ્રશિક્ષણાર્થીઓની....

૧. વાંચન ક્ષમતા વિકસે.
૨. સર્જનશક્તિ, તર્કશક્તિ, વિચારશક્તિ અને વાચન શક્તિ ખીલે.
૩. વાંચનની પદ્ધતિઓ અને અભિગમો વિકસાવે.
૪. વાંચનના માપન અને મૂલ્યાંકન વિશે જાણે.
૫. વિવિધ વિષયો વચ્ચેનો અનુબંધ સમજે.
૬. વાંચનની નિદાનાત્મક અને ઉપચારાત્મક કાર્યપ્રણાલી વિશે જાણે.
૭. જુદા- જુદા વિષયો પર વાચન અને લેખન કરવા માટે પ્રેરાય અને તેમાં પડતી મુશ્કેલી વિશે જાણે.
૮. વાંચન અને લેખન પ્રત્યેની અભિરૂચિ કેળવાય.
૯. વાંચન અને લેખન દ્વારા ભાષા પર પ્રભુત્વ મેળવવા પ્રયત્ન કરે.
૧૦. વાંચન અને લેખન દ્વારા ચિંતનાત્મક સમીક્ષા કરતા શીખે.
૧૧. વાંચન અને લેખન દ્વારા વ્યક્તિગત અને નાના જૂથોમાં સેતુ બાંધી ચર્ચા કરવા પ્રેરાય.
૧૨. પુસ્તકોની માવજત કરતાં શીખે.
૧૩. વર્ગખંડમાં થયેલા વાંચન અને લેખન કાર્યનો વિનિયોગ કરતાં શીખે.
૧૪. ઉત્તમ પ્રકારના વાંચન અને લેખનને કારણે ઉત્તમ સદગુણોનો વિકાસ થાય.
૧૫. ઉત્તમ પ્રકારના વાંચન અને લેખનને કારણે જીવનશૈલીમાં જરૂરી પરિવર્તન લાવવા પ્રેરાય.

પાઠનું વાંચન અને ચિંતન વિષયક પ્રવૃત્તિઓ અને મૂલ્યાંકન

(કોઈ પણ પાંચ પ્રવૃત્તિઓ કરવાની રહેશે અને દરેક પ્રવૃત્તિના ૧૦ (દસ) ગુણ રહેશે.)

૧. પુસ્તક સમીક્ષા, કાવ્ય સમીક્ષા
૨. શ્રુત લેખન
૩. આત્મકથા વાચન અને લેખન (ગાંધીજી અને નર્મદની આત્મકથા)
૪. ચિત્ર વાર્તા લેખન – શીર્ષક નક્કી કરવું.
૫. પુસ્તક વાચન આધારે ચર્ચા, વાદ-વિવાદ.
૬. વર્તમાન પત્રોના તંત્રીલેખોનું વાચન અને તેની સમીક્ષા.
૭. વિવિધ પ્રકારના અહેવાલોનું લેખન.
૮. લાઈબ્રેરીમાં ઉપલબ્ધ મેગેઝીનોનું વાચન અને ચિંતન.
૯. વિશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન (વિચાર વિસ્તાર, પાઠપૂર્તિ, કવીઝ, નિબંધ સ્પર્ધા વગેરે.)
૧૦. વાચન અને લેખન કૌશલ્યનું નિદાન અને ઉપચારાત્મક કાર્ય.
૧૧. વાચન તત્પરતાની કસોટીઓ.
૧૨. પુસ્તકો વાંચીને ગ્રુપમાં ચર્ચા-વિચારણા કરવી.
૧૩. મૂલ્ય શિક્ષણ સંદર્ભે સંસ્કૃત સુભાષિતોનું સંકલન (શબ્દાર્થ અને ભાવાર્થ સહિત)
૧૪. નીતિ શિક્ષણ સંદર્ભે ૧૦ ચિંતનાત્મક સૂક્તિઓનું સંકલન અને તેનું વિસ્તરણ.
૧૫. પાંચ બોધકથાઓનું સંકલન
૧૬. વર્તમાન પત્રોમાં લેખો અને પ્રકાશનો.
૧૭. પ્રાર્થના સંમેલનમાં રજૂ કરવા માટેના પાંચ પ્રાર્થના પ્રવચનો.

નોંધ :

૧. ઉપર દર્શાવેલ પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યોની યાદી સૂચન તરીકેની છે તાલીમાર્થીઓ અધ્યાપકોના સર્જનાત્મક માર્ગદર્શન હેઠળ પોતાની રીતે નવા પ્રાયોગિક કાર્યો, પ્રવૃત્તિઓ અને ક્ષેત્ર કાર્યો હાથ ધરી શકે છે.

References

1. પ્રિ.ડા.ભાઈલાલ પટેલ અને ડા.ઈન્દ્રવદન જે. ઉપાધ્યાય, વાચન વિજ્ઞાન, યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય અમદાવાદ – ૬૧૯૪
2. ડા.રવિન્દ્ર અંધારિયા, ચિંતનાત્મક શિક્ષણ (સિદ્ધાંત અને વ્યાવહાર) યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય અમદાવાદ
3. ડા.મોતીભાઈ પટેલ અને શાસ્ત્રી જયેન્દ્રદેવ, વાચન શિક્ષણ, બી.એસ.શાહપ્રકાશન
4. ડા.મોતીભાઈ પટેલ અને શાસ્ત્રી જયેન્દ્રદેવ અને અન્ય ,ગુજરાતી અધ્યાપનુ પરિશીલન, બી.એસ.શાહ પ્રકાશન
5. Harris Albert, how to increase reading ability Longmans, New York 1940 - P-16
6. Thaorndike E.L./The Vocabulary of books of Children in Gradee 3 to 8 / Teacher college Record, Vol-38, 1936-37
7. Hue Edmund B. The psychology and pedagogy of Reading, The Macmillon co. New York 1908.
8. Barn and Roe-Reading Activities for Today's Elementary Schools Rond menolly college pub. co. chicago 1979
9. Ross D. Bondy, E. & Kyle D. (1993) Reflective teaching for student empowerment : Elementary curriculum and methods New Yourk : Macmullan.
10. Schon, D. A. (1983) The reflective practitioner : How professionals think in action. New York : Basic Books.
11. Zeichener, K & O. Listion (1987) Teaching student teachers to reflect, HER, 57
1, pp 22-48
Dewey, J. (1933) How we think. Boston L.D.C. Health.